Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

> Retouradres Postbus 16375 2500 BJ Den Haag

Raad voor Cultuur
R.J. Schimmelpenninckiaan 3
2506 AE DEN HAAG

Rijnstraat 50
Den Haag
Postbus 16375
2500 BJ Den Haag
www.rijksoverheid.nl

Contactpersoon

Onze referentie
380040

Datum 14 MAART 2012
Betreft adviesaanvraag museumbestel

Geachte Raad,

Vorig jaar heb ik de Raad met het oog op de nieuwe basisinfrastructuur 2013-2016 om sectoradviezen gevraagd. In die adviezen heeft de Raad aangegeven voor de musea een afzonderlijk besteladvies te willen uitbrengen. In mijn beleidsbrief "Meer dan kwaliteit" heb ik de wenselijkheid van een herijking van het museumbestel onderschreven. In deze brief leg ik de Raad mijn adviesvragen voor.

Het Nederlandse museale bestel
Nederland heeft een rijk aanbod van kwalitatief goede musea met bijzondere collecties die een grote internationale uitstraling bezitten. Deze collecties zijn vaak de verdienste van talloze particuliere verzamelaars die ze vervolgens in vele gevallen toevertrouwden aan de zorg van het rijk of andere overheden.

Musea zijn belangrijk voor Nederland. Belangrijk als culturele, educatieve en in toenemende mate ook ondernemende instituten, waar onze cultuur en geschiedenis zichtbaar worden en waar een aantrekkelijk aanbod voor verschillende publieksgroepen, uit binnen- en buitenland, is te vinden. Musea zijn ook hoeders van ons cultureel erfgoed dat, als onderdeel van ons collectieve geheugen, voor volgende generaties bewaard moet blijven.

Uit cijfers van de Nederlandse Museumvereniging blijkt dat het museumbezoek in Nederland in 2011 wederom is gestegen. De ruim vierhonderd musea waar de Museumkaart geldig is, ontvingen ruim 18 miljoen bezoekers. Een jaar eerder waren dit er nog 16,9 miljoen. Van het totaal aantal museumbezoeken komt 20% voor rekening van buitenlandse toeristen; een aantal van hen komt speciaal voor museumbezoek naar Nederland. In 2011 steeg het aantal verstrekte museumjaarkaarten tot een recordhoogte van 800.000. In de museumsector zijn veel vrijwilligers actief (tussen 20.000 en 40.000).

Gemeenten financieren de meeste musea. Van de 545 geregistreerde musea, ondersteunen zij er 236; de provincies 34. Deze musea beheren collecties, soms van nationaal belang, waarvan de gemeentelijke dan wel provinciale overheid eigenaar is. In de periode 2009-2012 subsidieert de rijksoverheid 29 musea. Het betreft musea die een collectie beheren die eigendom is van het rijk of waarvoor

het rijk verantwoordelijkheid heeft genomen. Deze musea bestrijken verschillende terreinen zoals kunst, oudheid, volkenkunde, geschiedenis, wetenschap en industrieel erfgoed. De rijksgesubsidieerde musea zijn goed voor 5,5 mln. bezoeken, waarvan ruim 410.000 leerlingen. Naast OCW ondersteunen andere ministeries nog een aantal musea, zoals het Bank en Geldmuseum, het Legermuseum en het Tropenmuseum.

Herijking van het museale beste/
Gezien het belang van de musea is het zaak dat zij aantrekkelijke instellingen blijven voor het publiek en sponsors, dat de kwaliteit van collecties en presentaties ook in de toekomst op hoog niveau blijven en dat de ruimte voor verbeteringen worden benut. Met het oog daarop moeten er keuzes worden gemaakt. Ik kies daarbij voor kwaliteit en focus. Musea kunnen meer en beter samenwerken wat, in geval van fusies, ook kan leiden tot minder musea. Verbinden en de krachten bundelen is het motto om de voor de museale sector beschikbare collectieve middelen optimaal in te zetten en de museale sector verder te ontwikkelen als een hoogwaardige culturele, educatieve en economische sector. In dat verband is het belangrijk dat de musea in de toekomst bedrijfsmatig robuust zijn; van de musea wordt in toenemende mate gevraagd dat zij zelfstandig en ondernemend zijn. Voor de rijksgesubsidieerde musea kan dit worden gefaciliteerd door aanpassing van het financieringsmodel (bekostiging op grond van objectieve parameters) en de eigendomsoverdracht van de gebouwen van het rijk aan de musea. De mogelijkheden en wenselijkheden op deze punten laat ik op dit moment onderzoeken. Een vergroting van de zelfstandigheid van de rijksgesubsidieerde musea past in het proces van verzelfstandiging dat in de jaren '90 is ingezet.

Reikwijdte van de adviesaanvraag
Focus op kwaliteit, professionalisering, samenwerking, doelmatigheid en ondernemerschap, collectiemobiliteit en (digitale) toegankelijkheid, zijn zaken die de gehele museumsector aangaan, ongeacht of het rijk, de provincie of de gemeentelijke overheid de subsidieverstrekker is. Ik vraag de Raad dan ook om in zijn advies het museumbestel in den brede te bezien en te betrekken bij de advisering over dat deel van de museale sector waarvoor het rijk verantwoordelijkheid draagt. De wenselijkheid daarvan bleek ook tijdens hoorzitting van 9 november 2011 in de Tweede Kamer, waarbij zowel de aanwezige musea als een aantal Kamerleden hebben gepleit voor een brede invalshoek.

Het kader waarbinnen ik de Raad vraag mij te adviseren, is de huidige verantwoordelijkheidsverdeling in de museale sector volgens welke de verantwoordelijk voor een collectie en het museum dat deze beheert, ligt bij diens eigenaar. De verantwoordelijkheid van het rijk betreft het behoud, beheer en de toegankelijkheid van de collecties van (inter)nationaal belang die eigendom zijn van het rijk of waarvoor het rijk in het verleden de verantwoordelijkheid heeft genomen. Op dit moment zijn dat voor het rijk, zoals eerder opgemerkt in deze adviesvraag, 29 musea en opengestelde monumenten.

Vragen ten aanzien van collecties
- In de adviesaanvraag voor de nieuwe basisinfrastructuur 2013-2016 heb ik u gevraagd welke collecties die eigendom zijn van het rijk of waarvoor het rijk de verantwoordelijkheid heeft genomen, van (inter)nationaal

belang zijn. Voor het museumbestel in de toekomst vraag ik de Raad een beoordelingskader te ontwikkelen met het oog op de waardering van collecties. Ik vraag u vervolgens in beeld te brengen welke mogelijkheden er zijn de inhoudelijke samenhang daarin te versterken en de doelmatigheid van het beheer te vergroten. Ik denk daarbij aan samenwerkingsmogelijkheden tussen musea zoals het gemeenschappelijk aanstellen van conservatoren, maar ook aan daadwerkelijke samenvoeging van collecties op één locatie en fusie van desbetreffende musea. Bij de daartoe benodigde analyse verzoek ik u een onderscheid maken tussen de diverse verzamelgebieden: kunst, wetenschap en techniek, volkenkunde, geschiedenis en natuurhistorie. Voorts verzoek ik de Raad aan te geven of hij vanuit een erfgoedbreed perspectief andere kansrijke inhoudelijke verbindingen ziet voor de door OCW gesubsidieerde musea, bijvoorbeeld met archiefbeherende instellingen of met musea die door andere departementen of provinciale en gemeentelijke overheden worden gesubsidieerd.

- De raad heeft op 23 november 2011 een ongevraagd advies uitgebracht over de Leidraad voor het afstoten van museale objecten. Dit naar aanleiding van een recent voorval waarin een museum een schilderij verkocht om de exploitatie te versterken. In dat advies gaf de Raad aan in het besteladvies nader op deze materie terug te willen komen. Hoe beschouwt de Raad de verantwoordelijkheid van het rijk ten aanzien van het vervreemden van museale voorwerpen en collecties die geen rijkseigendom zijn, maar eigendom van lokale of provinciale overheden? Hoe adequaat acht de Raad het huidige instrumentarium om aan deze verantwoordelijkheid gestalte te kunnen geven? Hoe ziet de Raad daarbij de relatie met de Wet tot behoud van Cultuurbezit?
- Beschouwt de Raad de huidige regelingen op grond waarvan de Erfgoedinspectie toezicht houdt op collecties als adequaat? Ziet de Raad lacunes in het huidige toezicht- en handhavinginstrumentarium dat de inspectie ter beschikking staat?

Vragen ten aanzien van het publieksbereik van musea

- Welke mogelijkheden ziet de Raad om de publieke toegankelijkheid van collecties te vergroten door middel van (internationale) collectiemobiliteit? Welke rol ziet de Raad hier voor de rijksoverheid?
- Welke mogelijkheden ziet de Raad voor musea om door middel van digitale middelen nieuwe verbindingen aan te gaan met het publiek en de toegankelijkheid van de collectie voor het publiek te vergroten? Welke rol ziet de Raad hier voor het Rijk?

Vragen ten aanzien van de doelmatigheid en bekostiging in de museale sector

- Musea kunnen behalve op inhoudelijke gronden, ook om doelmatigheidsredenen meer samengaan, variërend van het creëren van gemeenschappelijke voorzieningen als beveiliging en gemeenschappelijke depots, tot daadwerkelijke fusie aan toe. Welke mogelijkheden ziet de Raad hier voor de door het ministerie van OCW gesubsidieerde musea? Ziet de Raad vanuit doelmatigheidsperspectief ook mogelijkheden voor nauwere samenwerking tussen musea die door OCW worden gesubsidieerd en die welke door andere departementen en overheden worden gesubsidieerd?

- Hoe ziet de Raad de wetenschappelijke functie van musea in het licht van de kennisinfrastructuur van de universiteiten en andere topinstituten? Welke mogelijkheden ziet de Raad om de voorzieningen en de activiteiten op dit gebied te bundelen?
- In het antwoord op bovenstaande vraag, verzoek ik de Raad afzonderlijk in te gaan op de monumenten met een erfgoedfunctie die, hoewel zij geen of slechts een zeer beperkte collectie hebben, onderdeel uitmaken van het museale bestel en ook dienovereenkomstig worden aangestuurd en gesubsidieerd.

Musea worden gesubsidieerd op grond van de Wet Specifiek Cultuurbeleid op basis van een historisch bepaald budget; ze maken elke vier jaar onderdeel uit van de cultuurbrede financieringsystematiek van de basisinfrastructuur. Ik ben voornemens te onderzoeken of op grond van een aantal parameters de musea op een meer objectieve wijze bekostigd kunnen worden voor hun taken met betrekking tot het beheer en de presentatie van de rijkscollectie. In dat kader wil ik tevens bezien of de bekostiging van de musea zodanig kan worden ingericht, dat deze instellingen maximaal in staat worden gesteld en gestimuleerd om als zelfstandige ondernemingen in het cultuurveld te opereren.

Ten slotte
Bovengestelde adviesaanvragen betreffen de inrichting van het museale bestel die na de komende subsidieplanperiode geëffectueerd kunnen worden. Om de implementatie daarvan te faciliteren, heb ik het voornemen de beheersovereenkomsten met de musea dit jaar nog op te zeggen; voor deze overeenkomsten geldt een opzegtermijn van 4 jaar. Op het moment dat de beheersovereenkomsten worden beëindigd, valt de collectie die eigendom is van het rijk weer terug aan het rijk en kunnen wijzigingen in het bestel worden doorgevoerd.

Ik verzoek de Raad vóór het eind van 2012 zijn advies over het museumbestel uit te brengen.

De staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,

Halbe Zijlstra